

Prima instanță: Judecătoria Botanica mun. Chișinău (jud. I. Țurcan)

Instanța de apel: Curtea de Apel Chișinău (jud. Iu. Cimpoi, Vl. Brașoveanu, N. Simciuc)

DECIZIE

29 iunie 2016

mun. Chișinău

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ
al Curții Supreme de Justiție

în componența:

Președintele ședinței

Judecătorii:

Tatiana Vieru

Iuliana Oprea

Galina Stratulat

Nicolae Craiu

Oleg Sternioală

examinând recursul declarat de către avocatul Angela Colțov, în interesele Nelei Alexandrov, împotriva deciziei din 12 noiembrie 2015 a Curții de Apel Chișinău, adoptată în pricina civilă la cererea de chemare în judecată înaintată de Nelea Alexandrov împotriva lui Oleg Novicov și notarul public Mocanu Elena cu privire la declararea nulității testamentului și a certificatului de calitate de moștenitor,

c o n s t a ț ă :

La data de 19 octombrie 2013, Nelea Alexandrov a înaintat cerere de chemare în judecată împotriva lui Oleg Novicov și notarului public Elena Mocanu cu privire la declararea nulității testamentului și a certificatului de calitate de moștenitor.

În motivarea acțiunii reclamanta a indicat că în baza contractului de împrumut din 07 aprilie 2009 s-a adresat în Judecătoria Buiucani mun. Chișinău cu o cerere de chemare în judecată împotriva Parascoviei Vasileva, prin care a solicitat restituirea împrumutului și transmiterea în proprietate a apartamentului pus drept garanție pentru restituirea împrumutului în termen. Apartamentul este situat pe str. A. Marinescu, 11/2, mun. Chișinău și înregistrat în Registrul bunurilor imobile cu nr. cadastral 0100511.160.01.016.

Prin hotărârea din 20.12.2010 a judecătoriei Buiucani mun. Chișinău, acțiunea a fost admisă. Ulterior, pârâta -Vasileva Parascovia a decedat.

Susține reclamanta că, după ce și-a înregistrat dreptul de proprietate asupra apartamentului menționat supra, Oleg Novicov a contestat cu apel hotărârea primei instanțe, menționând că este moștenitorul testamentar al Parascoviei Vasileva în baza certificatului de calitate de moștenitor nr. 1440 din 20 ianuarie 2011, care a fost eliberat de notarul public Elena Mocanu și că defuncta nu a întocmit testament pe numele pârîtului, iar testamentul pe care acesta se bazează, este fals.

Menționează reclamanta că, apartamentul dat, din cuvintele defunctei, era destinat pentru ea, deoarece a avut grijă de Parascovia Vasileva în perioada când aceasta se afla ținută la pat, precum și a suportat toate cheltuielile legate de înmormântarea acesteia.

Solicită reclamanta declararea nulității testamentului întocmit pe numele pârîtului, în baza căruia notarul public Elena Mocanu a deschis dosarul succesoral nr. 1/387897/2011 și încasarea de la pârît a cheltuielilor de judecată.

Ulterior, Nelea Alexandrov a depus cerere de modificare a acțiunii prin majorarea pretențiilor, solicitînd recunoașterea ca fiind nul testamentul olograf întocmit la 12 septembrie 2010 pe numele lui Oleg Novicov; anularea certificatului de calitate de moștenitor nr. 1440 din 20 ianuarie 2011, eliberat de notarul public Elena Mocanu pe numele lui Oleg Novicov și încasarea în mod solidar de la Oleg Novicov și notarul public Elena Mocanu a cheltuielilor de judecată.

Prin hotărîrea din 24 octombrie 2014 a judecătoriei Centru mun. Chișinău, acțiunea a fost respinsă integral.

Prin decizia din 12 noiembrie 2015 a Curții de Apel Chișinău s-a respins apelul depus de avocatul Angela Colțov, în interesele Nelei Alexandrov, și a fost menținută hotărîrea din 24 octombrie 2014 a judecătoriei Centru mun. Chișinău.

La data de 25 ianuarie 2016, avocatul Angela Colțov, în interesele Nelei Alexandrov, a declarat recurs împotriva deciziei instanței de apel.

În motivarea recursului s-a invocat că instanțele inferioare au încălcat normele dreptului material, prin neaplicarea legii care trebuia să fie aplicată, au interpretat în mod eronat legea și au dat o apreciere greșită circumstanțelor de fapt.

De asemenea, consideră recurenta că, la examinarea pricinii instanța de apel a încălcat normele de drept procedural și anume a fost lipsită de dreptul de a demonstra temeinicia cerințelor invocate în acțiune.

Conform art. 434 Cod de procedură civilă, recursul împotriva deciziei se depune în termen de 2 luni de la data comunicării deciziei integrale.

Decizia Curții de Apel Chișinău a fost adoptată la 12 noiembrie 2015. Conform materialelor pricinii copia deciziei a fost recepționată de către recurentă la data de 30.11.2015. Recursul declarat la data de 25 ianuarie 2016 este în termen.

Verificînd legalitatea actului de dispoziție contestat, prin prisma argumentelor invocate și a materialelor din dosar, coroborat cu normele de drept material și procedural aplicabile la soluționarea speței date, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție va admite recursul declarat de către avocatul Angela Colțov, în interesele Nelei Alexandrov, și va casa decizia instanței de apel, cu remiterea pricinii la rejudecare, din următoarele considerente.

În conformitate cu art. 445 alin. (1) lit. c) Cod de procedură civilă, instanța, după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul, să caseze integral decizia instanței de apel și să trimită pricina spre rejudecare în instanța de apel în toate cazurile în care eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.

În conformitate cu art. 118 alin. (3) Cod de procedură civilă, circumstanțele care au importanță pentru soluționarea justă a pricinii sunt determinate definitiv de instanța judecătorească, pornind de la pretențiile și obiecțiile părților și ale altor participanți la proces, precum și de la normele de drept material și procedural ce urmează a fi aplicate.

În conformitate cu art. 239 Cod de procedură civilă, hotărîrea judecătorească trebuie să fie legală și întemeiată. Instanța își întemeiază hotărîrea numai pe circumstanțele constatate nemijlocit de instanță și pe probele cercetate în ședința de judecată.

În conformitate cu dispozițiile art. 240 alin. (3) Cod de procedură civilă, instanța judecătorească adoptă hotărîrea în limitele pretențiilor înaintate de reclamant.

În conformitate cu art. 373 alin. (1)-(4) Cod de procedură civilă, instanța de apel verifică, în limitele cererii de apel, ale referințelor și obiecțiilor înaintate, legalitatea și temeinicia hotărîrii atacate în ceea ce privește constatarea circumstanțelor de fapt și aplicarea legii în primă instanță. În limitele apelului, instanța de apel verifică

circumstanțele și raporturile juridice stabilite în hotărîrea primei instanțe, precum și cele care nu au fost stabilite, dar care au importanță pentru soluționarea pricinii, apreciază probele din dosar și cele prezentate suplimentar în instanță de apel de către participanții la proces. În cazul în care motivarea apelului nu cuprinde argumente sau dovezi noi, instanța de apel se pronunță în fond, numai în temeiul celor invocate în primă instanță. Instanța de apel nu este legată de motivele apelului privind legalitatea hotărîrii primei instanțe, ci este obligată să verifice legalitatea hotărîrii în întregul ei.

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră că instanța de apel adoptînd soluția pe caz, expunîndu-se asupra netemeinicii acțiunii, nu s-a expus asupra tuturor argumentelor invocate de către reclamantă în cererea de chemare în judecată.

Astfel, instanța de apel nu a elucidat toate circumstanțele pricinii, prin ce se impune concluzia de a fi casată decizia instanței de apel, cu remiterea pricinii la rejudecare.

Din materialele pricinii rezultă că la data de 19 octombrie 2013, cu ulterioare concretizări, Nelea Alexandrov s-a adresat în instanța de judecată cu cerere împotriva lui Oleg Novicov și notarului public Elena Mocanu solicitînd recunoașterea ca fiind nul testamentul olograf întocmit la 12 septembrie 2010 pe numele lui Oleg Novicov; anularea certificatului de calitate de moștenitor nr. 1440 din 20 ianuarie 2011, eliberat de notarul public Elena Mocanu pe numele lui Oleg Novicov și încasarea în mod solidar de la Oleg Novicov și notarul public Elena Mocanu a cheltuielilor de judecată.

Prin hotărîrea din 24 octombrie 2014 a judecătoriei Centru mun. Chișinău, acțiunea a fost respinsă integral.

Prin decizia din 12 noiembrie 2015 a Curții de Apel Chișinău s-a respins apelul depus de avocatul Angela Colțov, în interesele Nelei Alexandrov, și a fost menținută hotărîrea din 24 octombrie 2014 a judecătoriei Centru mun. Chișinău.

Astfel, Colegiul reține că pe parcursul judecării pricinii în instanța de fond, recurenta a formulat și înaintat mai multe cereri și demersuri în vederea acumulării probelor concludente, pertinente și utile examinării cerințelor sale invocate în acțiune, la care prima instanță s-a expus doar parțial asupra acestor solicitări.

În contextul dat, Colegiul decelează că, Nelea Alexandrov în cadrul judecării pricinii în prima instanță a solicitat obligarea notarului public Mocanu Elena de a prezenta originalul dosarului succesoral și a copiilor tuturor înscrisurilor din registrul de înregistrare a actelor notariale îndeplinite de notar la data de 20.01.2011 întru necesitatea dispunerii efectuării unei expertize grafologice în vederea stabilirii faptului dacă testamentul olograf a fost semnat sau nu de către defuncta Parascovia Vasilieva.

Prin încheierea din 20 decembrie 2012 a judecătoriei Centru mun. Chișinău s-a admis cererea Nelei Alexandrov împotriva notarului public Elena Mocanu și Novicov Oleg privind declararea nulității testamentului; s-a dispus de a interpela de la notarul public Elena Mocanu dosarul succesoral în original nr. 1/367897/200, precum și toate înscrisurile din registrul de înregistrare a actelor notariale îndeplinite de notar la data de 20.01.2011, care au fost efectuate întru îndeplinirea procedurii notariale. (f.d. 133-134, vol. I)

La caz, însă, prima instanță a eludat, în cadrul procesului judiciar, de a se expune asupra efectuării unei expertize grafologice, pronunțîndu-se doar asupra prezentărilor actelor notariale care au stat la baza deschiderii dosarului succesoral.

Concomitent, este de reținut că, un astfel de demers a fost înaintat și în instanța de apel. (f.d. 200 vol. II)

Prin încheierea din 12 noiembrie 2015 a Curții de Apel Chișinău s-a respins demersul

avocatului Angela Colțov, în interesele Nelei Alexandrov, privind ordonarea efectuării expertizei grafologice.

Ca temei de respingere a demersului dat, instanța de apel a invocat că atât Nelea Alexandrov, cât și reprezentantul acesteia – avocatul Angela Colțov nu au demonstrat imposibilitatea prezentării de noi probe sub forma unui raport de expertiză asupra testamentului olograf din data de 12 septembrie 2010. Totodată, invocând că, prima instanță nu a dispus efectuarea expertizei și nici nu s-a expus asupra acestui demers, din motiv că apelanta nu a înaintat un astfel de demers și în acest sens nu există un act procedural al primei instanțe.

La caz, Colegiul conchide că instanța de apel neîntemeiat a respins demersul înaintat de Nelea Alexandrov privind ordonarea efectuării expertizei grafologice din motiv că nu există un act procedural al primei instanțe care ar dispune ordonarea efectuării expertizei grafologice, deoarece însăși încheierea din 20 decembrie 2012 a judecătorei Centru mun. Chișinău constituie o dispoziție juridică care confirmă faptul că recurenta are careva dubii în deschiderea procedurii de către notarul public Elena Mocanu a dosarului succesoral, care în opinia sa a avut loc cu încălcarea legislației în vigoare.

Mai mult ca atât, cerința privind ordonarea efectuării expertizei grafologice a fost invocată și în cadrul dezbaterilor judiciare în prima instanță din 08 mai 2014, solicitare ce nu a fost examinată de către instanța de fond, fapt ce se confirmă prin procesul-verbal al ședinței de judecată. (f.d. 61, vol. II)

Astfel, este neîntemeiată concluzia instanței de apel precum că reclamanta nu este în drept de a aduce probe noi la judecarea pricinii în ordine de apel dat fiind că urma să le prezinte în instanța de fond, ori o astfel de solicitare reclamanta a înaintat instanței judecătorești, care a eludat de a examina demersul reclamantei și a adopta un act de dispoziție în acest sens.

Colegiul menționează că lipsa unei încheieri a instanței de fond pentru care s-ar examina demersul reclamantei privind ordonarea expertizei, nu poate fi pusă în vina reclamantei, deoarece reclamanta nu dispune de competență în acest aspect, posibilitățile sale limitându-se la exercitarea drepturilor procedurale, inclusiv prin înaintarea demersului privind ordonarea expertizei. Obligația de a dispune expertiza, în cazul înaintării unui demers întemeiat, îi revine instanței de judecată.

În timp ce prima instanță nu a examinat demersul înaintat de către reclamantă, nu a adoptat o încheiere juridică, instanța de apel, la cererea reclamantei, urma să reacționeze prompt și să corecteze eroarea admisă.

Colegiul nu insistă la ordonarea efectuării expertizei, examinarea acestei întrebări rămânând a fi prerogativa instanței în fața căreia a fost formulat un astfel de demers.

Totodată, Colegiul consideră necesar de a indica că instanța de apel nu era în drept de a respinge demersul apelantei de a ordona efectuarea expertizei pe motivul imposibilității de a dispune de acest drept din cauza decăderii în conformitate cu art. 372 alin. (1¹) CPC. Ori, în timp ce apelanta nu a primit un răspuns la demersul său de la instanța de fond, ea poate solicita și nu este privată de posibilitatea de a înainta un astfel de demers instanței de apel, care urma să aprecieze demersul prin prisma necesității, oportunității, temeiniciei acestuia pronunțând un act de dispoziție întemeiat legal fără a se limita la invocarea decăderii reclamantei în dreptul de a aduce noi probe.

De asemenea, Colegiul decelează că rezultând din prevederile art. 373 alin.(2) Cod de procedură civilă, enunțat supra, instanța de apel verifică circumstanțele și raporturile juridice stabilite în hotărârea primei instanțe, precum și cele care nu au fost stabilite, dar

care au importanță pentru soluționarea pricinii, apreciază probele din dosar și cele prezentate suplimentar în instanță de apel de către participanții la proces.

La caz, Colegiul menționează obligația instanței de apel de a verifica legalitatea hotărârii în întregul ei, independent de motivele apelului privind legalitatea hotărârii primei instanțe, în conformitate cu art. 373 alin. (4) Cod de procedură civilă.

Totodată, Colegiul precizează că norma procedurală enunțată supra obligă instanța de apel de a verifica legalitatea soluției adoptate de prima instanță în raport cu pretențiile înaintate, circumstanțele de fapt și de drept invocate.

Prin urmare, verificând legalitatea hotărârii primei instanțe, instanța de apel a omis acest aspect, ceea ce urmează a fi luat în considerare la rejudecarea pricinii.

Or, în cazul în care instanța de judecată se abține de a da un răspuns special și explicit în cele mai importante întrebări, fără a acorda părții care a formulat-o posibilitatea de a ști dacă acest mijloc de apărare a fost neglijat sau respins, acest fapt se va considera o încălcare a art. 6§1 din CEDO (cauza Hiro Balani vs. Spania, 1994).

CEDO reiterează că, deși articolul 6 § 1 obligă instanțele să își motiveze hotărârile, acesta nu poate fi interpretat ca impunând un răspuns detaliat pentru fiecare argument (Van de Hurk împotriva Țărilor de Jos, 19 aprilie 1994, pct. 61.). Instanțele trebuie să răspundă la argumentele esențiale ale părților, dar măsura în care se aplică această obligație poate varia în funcție de natura hotărârii și, prin urmare, trebuie apreciată în baza circumstanțelor cauzei (Hiro Balani împotriva Spaniei, 9 decembrie 1994, pct. 27).

În consecință, Colegiul reiterează că concluzia instanței de judecată trebuie să fie certă pentru ca justițiabilul să cunoască pentru care motiv i s-a respins pretenția dată.

Astfel, instanțele judecătorești sunt obligate să-și motiveze soluțiile și concluziile, să furnizeze toate răspunsurile la întrebările care sunt pertinente pentru rezultatul procesului și necesită un răspuns special în hotărâre.

Instanța de recurs remarcă că dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, prezumă dreptul la o hotărâre motivată. Motivarea este o parte a hotărârii în care instanța judecătorească în mod obligatoriu își expune concluziile formulate în privința cauzei deferite spre soluționare.

Conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, pronunțarea de către instanțele judecătorești a unor hotărâri motivate constituie una dintre garanțiile dreptului fundamental la un proces echitabil și acesta presupune obligațiunea instanței judecătorești de a se expune în hotărâri asupra tuturor cerințelor acțiunii, precum și, argumentelor invocate de către părți întru admiterea sau respingerea acestora (cauza Garcia Ruiz vs. Spania, hotărârea din 21 ianuarie 1999).

Se reține că actul judecătoresc trebuie să corespundă tuturor normelor de drept, să fie clar, înțeles de părțile implicate în litigiu și să răspundă în mod sigur și expres la toate cererile și obiecțiile formulate de către părți, ceea ce în speță lipsește.

Or, principiul procesului echitabil reclamă că hotărârea să fie motivată, justițiabilul având posibilitatea să cunoască motivele care l-au făcut pe judecător să adopte una sau altă soluție și să le conteste dacă sistemul prevedea o cale de atac împotriva acestei hotărâri, lipsa motivării unei decizii judiciare, pune în pericol dreptul la un proces echitabil (cauza Kaufman vs. Belgia, 1986).

În conformitate cu art. 429 alin. (3) CPC, recursul împotriva deciziei se consideră declarat și împotriva încheierilor, chiar dacă acestea au fost emise după pronunțarea hotărârii atacate cu recurs.

În conformitate cu art. 432 alin. (4) CPC, săvârșirea altor încălcări decât cele indicate la alin.(3) constituie temei de declarare a recursului doar în cazul și în măsura în care acestea au dus sau ar fi putut duce la soluționarea greșită a pricinii sau în cazul în care instanța de recurs consideră că aprecierea probelor de către instanța judecătorească a fost arbitrară, sau în cazul în care erorile comise au dus la încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Având în vedere normele legale menționate și circumstanțele cauzei, Colegiul consideră că eroarea comisă de instanța de apel duce la încălcarea dreptului apelantei la un proces echitabil și din acest motiv urmează a fi casată și încheierea din 12.11.2015 a Curții de Apel Chișinău.

Din considerentele menționate și având în vedere faptul că s-a constatat o eroare judiciară, care nu poate fi corectată de către instanța de recurs, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție ajunge la concluzia de a casa integral decizia instanței de apel și de a restitui prezenta pricină civilă la rejudecare în Curtea de Apel Chișinău, în alt complet de judecată.

Colegiul relevă că la rejudecarea pricinii, instanța de apel urmează să țină cont de cele enunțate supra, rezultând atât din pretențiile, demersurile și de argumentele invocate de reclamantă, cât și din obiecțiile părții oponente în cererea de apel și probele în susținerea poziției fiecăruia. Caracterul peremptoriu al probelor ce formează concluzia instanței de judecată, urmează a fi stabilit în coraport cu circumstanțele pricinii și normele de drept material aplicabile raportului litigios.

În conformitate cu prevederile art. 442, art. 444, art. 445 alin. (1) lit. c) Cod de procedură civilă, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție,

d e c i d e :

Se admite recursul declarat de către avocatul Angela Colțov, în interesele Nelei Alexandrov.

Se casează integral încheierea din 12 noiembrie 2015 și decizia din 12 noiembrie 2015 a Curții de Apel Chișinău, adoptată în pricina civilă la cererea de chemare în judecată înaintată de Nelea Alexandrov împotriva lui Oleg Novicov și notarul public Mocanu Elena cu privire la declararea nulității testamentului și a certificatului de calitate de moștenitor, cu remiterea pricinii la rejudecare în Curtea de Apel Chișinău, în alt complet de judecată.

Decizia nu se supune nici unei căi de atac.

Președintele ședinței

Tatiana Vieru

Judecătorii:

Iuliana Oprea

Galina Stratulat

Nicolae Craiu

Oleg Sternioală